

“PIERRE-VICTOR, JACQUES-CLÉMENT ET LES AUTRES” - MINDER BEKENDE GENTSE NOTABELEN UIT DE PERIODE 1780-1840 (DEEL 1)

De overgang van het ancien régime naar de hedendaagse tijd blijft een memorabel tijdperk. Hoe hij zich in het nijvere Gent verwezenlijkte, pogen we aanschouwelijk te schetsen in een boek (*Van wit naar blauw. Gent tussen 1780 en 1842*) dat in oktober 2010 van de pers kwam bij de Gentse uitgeverij Snoeck en het Liberaal Archief. In dit boek vermelden we talrijke stadsgenoten die tijdens de behandelde periode om allerlei redenen op het voorplan verschenen en een wezenlijke rol gingen vervullen in de samenleving. Over een aantal van deze mannen bestaat reeds heel wat documentatie, o.m. door bijdragen in *Ghendtsche Tydinghen*¹ In dit en volgende nummers situeren we enkele andere notabelen die minder bekendheid genieten maar niettemin verdienen uit de schaduw te worden gehaald². We hebben bewust mannen³ geselecteerd met vrij uiteenlopende maatschappelijke origines. Zo komen de diverse schakeringen van de sociale promotie scherper tot hun recht. Uit hun levensloop zal ook blijken dat de notabelen van toen enige gelijkenis vertonen met die van nu. Drijfveren als overtuiging, ambitie, inzet, filantropie, machtsstreven, ijdelheid, toewijding, arrivisme en frustraties zijn immers van alle tijden.

1. Pierre-Victor Le Jeune d' Allegeershecque (1750-1831)

Pierre-Victor-François Le Jeune d' Allegeershecque was een veelzijdig man: advocaat bij de Raad van Vlaanderen, redacteur van het “verlichte” Gentse weekblad *Den Vlaemschen Indicateur* in de jaren 1780, lid van de stedelijke Collatie, commissaris van de regering (hoofd van het parket) bij het Tribunal Civil tijdens het Directoire en het Consulaat, Procureur Impérial onder het Empire, Procureur des Konings onder Willem I, sedert 1790 bestuurslid en herhaaldelijk voorzitter van de rederijderskamer De Fontaine en in die hoedanigheid een pionier van de heropleving van de moedertaal.

Ouders

Pierre-Victor stamde uit een adellijke en Franstalige familie van officieren die (meestal wegens hun echtgenote, *causa uxoris*) sedert het einde van de 17de eeuw te Gent woonachtig waren⁴. Zijn vader, grootvader en wellicht andere voorvaders dienden in koninklijke regimenten van Spanje, Frankrijk en Oostenrijk. Hij werd in 1750 geboren in een dorpje bij de Franse stad Reims

(Champagne) waar vader Francies-Bernard (1726-1797), luitenant in het Franse regiment Saint-Denis, vermoedelijk gekazerneerd was. Moeder (*née* Marie-Louise Herbin-Desseaux) kwam uit een Franse adellijke familie van officieren en magistraten. Francies-Bernard was de te Gent geboren zoon van een Gentse moeder, Livina van Quaeckebeke. De rechten op de kleine heerlijkheid van Allegeershecque (te Drongen)⁵ waren aan grootvader Victor-François Le Jeune in 1759 vererfd vanwege zijn jongere zus de gewezen kloosterzuster Anne-Marguerite Le Jeune die op 49-jarige leeftijd was getrouwd met de kinderloze weduwnaar François de Brou, griffier van Drongen en heer van het leen Allegeershecque⁶.

Na de militaire dienst te hebben verlaten werd vader Francies-Bernard in 1768 voor het eerst schepen van Gedeele te Gent. Hoe deze benoeming in haar werk is gegaan hebben we niet onderzocht. Waarschijnlijk bezat de familie Le Jeune invloedrijke relaties in het hof van de landvoogd Karel van Lorreinen en in de regering te Brussel. Hoe dan ook, de machtige en veeleisende Gentse voorschepen Jean-Jacques Vilain XIII heeft kennelijk met deze benoeming ingestemd. Mogelijk werd hij hiertoe aangezet door zijn zwager baron Jean-Joseph Dons de Lovendeghem: de baljuw van dezès leen Lovendegem was immers in het jaar voor de benoeming gehuwd met een zus van Francies-Bernard⁷! Het moet zijn dat deze zijn ambt behoorlijk vervulde vermits hij gedurende meer dan 25 jaar als schepen aanbleef - tot 1784 in de schepenbank van Gedeele, daarna tot 1794 (definitieve Franse inval) in die van de Keure⁸. Op 30 november 1789 (kort na de “vier dagen van Gent” die leidden tot een klinkende overwinning van de Patriotten op het Oostenrijks leger) werd hij zelfs tweede schepen van de Keure, onder de moker van voorschepen graaf Emmanuel-Jean della Faille d’ Assenede⁹. Reeds in mei 1770 had keizerin Maria-Theresia hem tot de persoonlijke titel van ridder verheven¹⁰, en in 1768 had hij het verhef gedaan van het leen Allegeershecque.

Studies. “Heuversten” van de vleeshouwersnering. Lid van de Collatie.

Pierre-Victor werd geboren op 29 mei 1750 en was de oudste van twaalf kinderen¹¹. Over zijn jeugdijaren en studies is weinig bekend. Er wordt wel eens voorgehouden dat hij na de humaniora jezuïet werd en na de opheffing van de jezuïetensociëteit in 1773 rechten studeerde te Leuven¹². Dit stemt niet overeen met de bekende feiten. Hij werd inderdaad licentiaat in de rechten te Leuven op 12 oktober 1772, waarna hij op 6 december werd toegelaten als advocaat bij de Raad van Vlaanderen¹³. Hij was toen tweeën- twintig jaar. Op welk tijdstip hij intussen in het jezuïetennoviciaat zou hebben verbleven zal

een mysterie blijven vermits de rechtenstudie ten minste vier jaar bedroeg¹⁴.

Reeds in 1775 werd de pas meerderjarig geworden Pierre-Victor door de schepenen benoemd tot *heuversten* van de welvarende en prestigieuze erfelijke nering der vleeshouwers in het Groot Vleeshuis¹⁵. De aanwezigheid van zijn vader op de schepenbanken zal bij deze eervolle benoeming wel een rol hebben gespeeld. Zijn voorganger Louis-Joseph de Coninck was eveneens 25 jaar bij zijn benoeming als *heuversten* in 1768: hij was een zoon van de invloedrijke opperbaljuw van de heerlijkheid Sint-Baafs¹⁶. Pierre-Victor bleef dit vooral ceremoniële ambt vervullen tot 1791. Men mag hierbij niet over het hoofd zien dat de vleeshouwers toen vaak aanzienlijke ondernemers waren¹⁷ en dat hun nering talrijke voorrechten bezat, o.m. het privilege om de vorst en enkele andere authentieke VIPs te begeleiden tijdens hun bezoek te Gent. Dit deden ze in groot ornaat: *in 't groen gekleed met roode voeringe, verciert met goude almarsen en die der officieren bekleed met gouden galonnen; zy hadden rooden cramoisinne vesten geborduert met goud*¹⁸.

Tijdens Pierre-Victor's mandaat belegden de leden van de vleeshouwersnering herhaaldelijk Nederlandstalige toneelvertoningen in de zaal van de Sint-Sebastiaansgilde aan de Kouter (*den Franschen theater*)¹⁹. Mogelijk verklaart dit Pierre-Victor's latere belangstelling voor het amateurtoneel in de moedertaal (zie hierna).

Van november 1788 tot mei 1790 was P.-V. Le Jeune een van de zes afgevaardigden van de Sint-Jansparochie (= St. Baafs) in de stedelijke Collatie²⁰. Toen met de aanvang van de Brabantse Omwenteling de Gentse schepenen op 21 november 1789 (na de “vier dagen van Gent”) een nieuwe eed moesten afleggen, gebeurde dit in handen van de Collatie vertegenwoordigd door Pierre-Victor Le Jeune²¹. De eed luidde: “Ik, in myne Qualiteyt, belove ende sweere aan de stad Gend ende de Natie dieze getrouwigheyd *gelyck aen mynen vorigen Souvereyn*”²² (wij cursiveren). Wie weigerde deze eed af te leggen mocht niet meer deelnemen aan de vergaderingen van de schepenen²³. Voor zover bekend was Pierre-Victor later niet meer betrokken bij de actieve politiek. Hij werd bijv. geen lid van de op 2 mei 1790 verkozen “democratische” en sterk gepolitiseerde Collatie. Men weet niettemin dat hij als trouw Patriot de feiten op de voet bleef volgen. Zijn publieke rol moge bescheiden zijn geweest, de eedaflegging in zijn handen had alleszins een historische betekenis vermits de schepenen Jozef II hun “vorigen Souvereyn” noemden en zij trouw beloofden aan “de stad Gend ende de Natie”²⁴.

Den Vlaemschen Indicateur

Inmiddels was Pierre-Victor Le Jeune een van de redacteurs geworden van het Gentse weekblad *Den Vlaemschen Indicateur ofte Aen-wyser der Wetenschappen en Vryekonsten*²⁵. Dit werd vanaf 1779 gepubliceerd met *Privilegie Exclusif van Haere Keyserlyke en Koninglyke Majesteit voor Haere Nederlanden*. Het privilege was in 1778 voor acht jaar verleend. In 1786 werd blijkbaar geen verlenging aangevraagd: op een tijdstip dat de bevolking bezwaar maakte tegen talrijke hervormingen van Jozef II was het uitgeven van een keizersgezind weekblad commercieel niet meer verantwoord. Het weekblad (dat elke zaterdag verscheen) beoogde het “verlichte” ideeëngoed in de moedertaal te verspreiden met kwalitatief hoogstaande bijdragen over kunsten, letteren, wetenschappen en nieuwe technieken. Het putte zijn informatie in een zestigtal Europese tijdschriften, bracht zijn lezers in contact met de nieuwe gedachtestromingen en bevorderde een eigen Vlaamse *Aufklärung* met socio-economische inslag²⁶. De *Indicateur* was immers progressief en op pragmatische wijze voorstander van de *Lumières* en de Franse “Encyclopedisten”. De keizer werd voorgesteld als een filantroop, iemand die een afkeer had voor rijkdom en die bevriend was met de kleine man. Het lezerspubliek van de *Indicateur* overschreed ruim het lokale vlak. Het weekblad speelde een aanzienlijke rol in de verspreiding van het nieuwe gedachtegoed, én door een lage abonnementsprijs, én door het gebruik van de moedertaal ten einde ook voor de *ambachtsman en de landsman* toegankelijk te zijn. *Den Vlaemschen Indicateur* zette zich ook in voor de herwaardering van de moedertaal: deze was immers “ouder dan het Frans, vermits zij verband houdt met het Keltisch en het Grieks”. Door zijn medewerking aan dit weekblad manifesteerde Pierre-Victor Le Jeune niet alleen zijn sympathie voor de boodschap van de Verlichting, maar ook zijn gehechtheid aan de verheffing van de moedertaal (die overigens niet de “taal van zijn moeder” was).

De Fontaine

De band met de moedertaal kwam nog duidelijker tot uitdrukking met Pierre-Victor's betrokkenheid bij de activiteit en het bestuur van de rederijderskamer De Fontaine waarvan hij in juli 1789 lid werd²⁷. De aloude (1448) “Hoofdkamer van Rhetorica De Fontaine” was in de jaren 1780 inderdaad uit een winterslaap van enkele decennia ontwaakt²⁸. Vanaf ca. 1784 belegde ze haar voorstellingen in de toneelzaal (*nieuwe Nederduytsche schouwburg*) gehecht aan de herberg Bonne Aventure in de Akkerstraat. Ze richtte er zelfs prijskampen in voor *Nederduytsch treurspel, kluchtspel of zangspel* (= opera)²⁹. Het werd een stimulerende tijd voor de rederijders.

Op 6 juni 1785 publiceerde de “verlichte” boekdrukker Jan-Francies van der Schuere (uitgever van *Den Vlaemschen Indicateur*) een tekst die alle kenmerken van een manifest vertoonde: *Redenvoering over de oudheyd, nuttheyd en heerlykheyd der zoo van ouds genoemde Rederykers in de Nederlanden*³⁰. Vanaf augustus 1789 beschikte De Fonteine over een eigen vergaderlokaal en toneelzaal in de ruime nieuw gebouwde Parnassusberg aan de (oude) Houtlei, *net en doelmatig ingerigt, met twee rangen logiën en eene schoone galery daerboven*³¹. In 1792 deelde de *Wegwyzer* mee dat De Fonteine wekelijks voorstellingen belegde van *tragediën, dramen, comediën en operas, soo oude als nieuwe, in de Fransche en de Vlaemsche taele*.

Bestuurslid sedert augustus 1790, werd P.-V. Le Jeune d’ Allegeershecque in juli 1793 voor de eerste maal voorzitter van de rederijderskamer³², welk mandaat hij vervulde tot 1802. Hij zou tot in de jaren 1820 een actief lid blijven, en nogmaals voorzitter worden in de periode 1814-1821. Het lijkt niet dat hij als acteur enige rol speelde in de toneelvoorstellingen van De Fonteine. Deze beperkte haar activiteit overigens niet tot het toneel. Ze verstreekte ook onderwijs aan haar leden (toneelkunde, retorica, letterkunde, geschiedenis, aardrijkskunde, Nederlands, Frans, Latijn, wiskunde) en richtte herhaaldelijk prijskampen in van bijv. dichtkunst, declamatie, welsprekendheid en schoon-schrift³³. Men rekende op de voorzitter om het geheel in goede banen te leiden en over de financiën te waken. Dit was een zware verantwoordelijkheid vermits De Fonteine bijv. in de periode 1786-1796 niet minder dan 536 leden telde³⁴. Pierre-Victor bezat de daartoe vereiste tact, opleiding en zakelijke ervaring.

Onder Pierre-Victor’s bewind verleende koning Willem I aan De Fonteine het recht om zich “koninklijk” te noemen³⁵. In 1821 was hij met andere bestuursleden van De Fonteine en met de Noord-Nederlander Joannes-Maria Schrant, katholiek priester en hoogleraar (vaderlandse letteren en geschiedenis) aan de universiteit Gent, een van de oprichters van het genootschap *Regat Prudentia Vires* dat zich ten doel stelde “eene taal zoo rijk en schoon als de onze uit den staat van diepe vernedering waarin zij nog verkeert op te trekken”³⁶. Benevens enkele hoogleraren (bijv. de latere Nederlandse staatsman Johan-Rudolf Thorbecke, in 1825 hoogleraar aan de universiteit Gent geworden³⁷), recruteerde het genootschap zijn leden vooral in kringen van onderwijzers, ambtenaren en studenten.

Huwelijk

In mei 1792 huwde Pierre-Victor met de in 1771 geboren Jeanne-Joséphine van Loo. Deze was een dochter van Cornelis Janszoon van Loo, een bestuurslid van de erfelijke nering der visverkopers³⁸. Deze tak van de familie van Loo (waarvan talrijke telgen ook in de vleeshouwersnering bedrijvig waren) behoorde tot de aristocratie van het Gentse ambachtswezen. Ook Cornelis van Loo was bestuurslid van De Fontaine³⁹ en bovendien financieel contribuant van de “Koninglyke Akademie voor teeken-, schilder- en bouwkunden”⁴⁰. Zijn echtgenote (*née* Marie-Josèphe Sauvage) stamde uit een familie van Gentse negotianten in wol, later katoendrukkers en scheepsbouwers⁴¹. Uit het huwelijk Le Jeune-van Loo werden acht kinderen geboren, van wie er zes heel jong stierven⁴².

De bekende adressen van het nieuwe gezin waren: *Baudeloo-leye* (nu Otto-gracht)⁴³, de nog vrij landelijke Bagattestraete⁴⁴ en by de *Schip-gracht*⁴⁵. Tot zijn huwelijk woonde Pierre-Victor in het huis van zijn ouders aan de toenmalige Beestenmarkt⁴⁶.

Magistraat

Tijdens de Franse bezetting hield Pierre-Victor zich buiten de politieke woelingen. Zonder tot de Gentse Jacobijnen te behoren was hij nochtans het democratisch ideeëngoed genegen. Dit ligt in de lijn van zijn actieve medewerking aan de verspreiding van de Verlichting (*les Lumières*). Kort na de annexatie bij Frankrijk (1795) werd hij eerst Accusateur Public, daarna Commissaire du gouvernement (hoofd van het parket), bij het Tribunal civil du Département de l’Escaut. Toen in april 1797 verkiezingen werden gehouden voor de aanwijziging van magistraten, werd hij in dit ambt bevestigd door de 94 kiezers van het Departement⁴⁷. Tijdens deze periode vervulde hij ook het ambt van voorzitter van de kleinere rechtbanken van Sas-van-Gent en Oudenaarde⁴⁸.

Na de oprichting van de Rechtbank van eerste aanleg te Gent in 1800 bleef hij hoofd van het parket, eerst nog als Commissaire du gouvernement, later met de titel Procureur Impérial (*keyzerlyken procureur*), een ambt dat hij vervulde tot de val van Napoleon in 1814⁴⁹. De gebruikelijke adviezen bij zijn kandidaatstellingen luiden als volgt: “bon mais trop faible” (Préfet Guillaume Faipoult, 1800)⁵⁰; “fortune médiocre... Il est assez instruit et laborieux, n’a pas le don de la parole, jouit de considération” (eerste voorzitter van de Cour Impériale te Brussel, 1810)⁵¹; “né d’ une famille distinguée; jouit de la considération publique, il est digne de la confiance du monarque” (substituut pro-

cureur-generaal bij de Cour Impériale, 1811)⁵². In 1813 (na het overlijden van zijn echtgenote) was hij vruchteloos een van de talrijke kandidaten voor het vacant geworden ambt van procureur-generaal bij de Cour Impériale te Brussel⁵³.

Bijzonder opmerkenswaardig is dat Pierre-Victor Le Jeune d' Allegeershecque onder het bewind van koning Willem I zijn ambt kon behouden – thans met de titel van Procureur des Konings. De vorst weerde immers principieel gewezen ambtenaren en magistraten uit de Franse tijd. Het moet zijn dat, bovenop zijn ervaring, bekwaamheid en rechtschapenheid, Pierre-Victor's perfecte tweetaligheid en zijn jarenlange inzet voor de moedertaal de koning gunstig stemden.

Pierre-Victor werd op 26 maart 1826 tot het emeritaat toegelaten. Hij overleed te Gent op 17 augustus 1831. Hij was als magistraat niet rijk geworden en liet bijv. geen onroerend goed na.

Pierre-Victor Le Jeune d' Allegeershecque is om twee redenen emblematisch voor de besproken periode. (1) In een Franstalig nest geboren en getogen, zette hij zich ten volle in voor de luister van de Vlaamse moedertaal. Zijn kinderen werden in dezelfde geest grootgebracht. Zoon Désiré Le Jeune (geb. 1805), in 1835 tot volksvertegenwoordiger verkozen⁵⁴, was bijv. een der eersten om in het parlement op te komen voor de taalrechten van de Vlamingen⁵⁵. (2) Bovendien was de man een uitgesproken democraat. Hij was gedurende dertig jaar een trouw dienaar van de rechtsstaat, huwde “buiten zijn stand” en zocht zijn vermaak en culturele ontspanning in het gezelschap van rederijken- de ambachtsmeesters, onderwijzers en lagere ambtenaren. Beide kenmerken verantwoordden de vaststelling dat de discrete Pierre-Victor Le Jeune d' Allegeershecque tijdens de periode 1780-1820 wezenlijk heeft bijgedragen tot de volksontwikkeling en het respect voor de moedertaal.

Guy Schrans

Noten

- ¹ Raadpleeg bijv. de namen en vindplaatsen in: A. Verbeke & M. De Bleecker, *Indices op de Ghendtsche Tydinghen (1972-2000)*, Gent, 2001, p. 57-76; Id., *Indices ... (2001-2005)*, Gent, 2006, p. 14-23. Zie ook het Repertorium van personen in het gec. boek *Van wit naar blauw*, alsmede: C. Devolder, *De notabelen van het Eerste Keizerrijk (1804-1814). Het Scheldedepartement*, lic. verh. gesch. univ. Gent, 1990; Id., *Grands notables du premier Empire. Escout*, Parijs, 2001
- ² Na P.V. Le Jeune volgen nog: Jacques-Clément Lammens, Jean-Baptiste Lecat, Maximilien-Macaire en Pierre-Georges de Meulenaere, Pierre-Constant Lammens, Joseph van Crombrughe, Jean-Baptiste Hellebaut en Joseph-Bernard Cannaert.
- ³ Alleen mannen inderdaad, met excuses aan de dames die dit lezen. Tijdens de behandelde periode waren vrouwen bepaald tot een tweederangsrol in het verlengde van echtgenoot, moeder of biechtvader. De enige ons bekende "notabele" Gentse vrouw uit die tijd was Marie-Jeanne Schellinck (1757-1840), echtgenote de Saegher, die in 1792 als soldaat dienst nam in het Frans revolutionair leger, tot onderluitenant werd bevorderd en door Napoleon met het Croix de la Légion d'Honneur werd verermerkt. Zie: P. de Fourmestraux, *Les Napoléonistes*, 1930, p. 170-175; *Biogr. Nat.*, XXI (1911), 667-672 ; S. Tassier, *Histoire de la Belgique sous l'occupation française en 1792 et 1793*, 1934, p. 45 ; P. Claeys, *Pages d'histoire locale gantoise*, 1894, III, p. 107-108. Noteer ook het scepticisme van M. Van Wesemael (G.T., 1977, p. 228) en de recente vermelding op p. 243 van *Het Gent Boek* van L. Charles & M.C. Laleman (2006).
- ⁴ Ch. Poplimont, *La Belgique héraldique*, 1866, VI, p. 259-260; F. met den Ancxt, *Recueil nobiliaire belge. Notices généalogiques*, Brussel, 1914, II, p. 57 e.v.
- ⁵ Zie verder: D. Maes, "Heerlijkheden en lenen te Drongen en te Baarle", *Jb. Dronghine*, 2003, p. 101. Allegeershecque was een achterleen van een leen gelegen in Keuze (Drongen).
- ⁶ Betr. deze familie: J. Huytens, *Notice historique sur le village de Vinderhout*, 1859, p. 7-8; F.V. Goethals, *Dictionnaire généalogique et héraldique des familles nobles du royaume de Belgique*, I (1849), tw. de Brou.
- ⁷ F. met den Ancxt, o.c., p. 61
- ⁸ J. Nève, *Gand sous la domination française*, Gent, 1927 p. 74
- ⁹ D. Destanberg, *Gent onder Jozef II*, Gent, 1910, p. 196; *Bull. MGOG*, 1926, p. 75
- ¹⁰ *Listes des titres de noblesse, de chevalerie et autres marques d'honneur accordées par les souverains des Pays-Bas depuis 1659 jusqu'à 1794*, Brussel, 1847, p. 225
- ¹¹ F. met den Ancxt, o.c., p. 64-65. Broer Louis-Ferdinand (geb. 1757) werd officier in dienst van de Verenigde Provinciën en huwde een brouwersdochter uit Maastricht. Ook broer Jean-Fidèle (geb. 1764) werd eerst officier in dienst van de Verenigde Provinciën, waarna hij in 1790 (Brabantse omwenteling) luitenant-kolonel werd in het Patriottenleger (zie hierover ook: D. Destanberg, loc. cit.)
- ¹² V. Fris, *Bibliographie de l'histoire de Gand... 1500-1850*, Gent, 1921, II, p. 167; E. Voordeckers, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium (1667-1914)*, Leuven-Parijs, 1964, p. 491
- ¹³ F. met den Ancxt, o.c., p. 65-66
- ¹⁴ J. Nauwelaers, *Histoire des avocats au Souverain Conseil de Brabant*, Brussel, 1947, I, p. 80-82
- ¹⁵ F. De Potter, *Gent, II*, p. 553

- ¹⁶ Over L.-J. de Coninck: G. Schrans, *Vrijmetselaars te Gent in de XVIIIde eeuw*, 2de druk, Gent, 2009, p. 110-115
- ¹⁷ R. d' Anethan & F. de Jonghe d'Ardoye, *La famille Mosselman à Bruxelles*, Brussel, 1998, p. 7 ; F. De Potter, *Gent*, II, p. 393 e.v.
- ¹⁸ P. Claeys, *Pages d'histoire locale gantoise*, Gent, 1885, I, p. 201-202
- ¹⁹ Bijv.: *Gazette van Gend*, 11 april 1776. Verder: P. Claeys, *Histoire du théâtre à Gand*, Gent, 1892, II, p. 151, 177 ; F. De Potter, *Gent, o.c.*, II, p. 387; G. Verriest, "Het lyrisch toneel te Gent van de oorsprong af tot heden", *Kult. Jb. Prov. Oost-Vlaanderen 1964*, Gent, 1966, p. 132
- ²⁰ Stadsarchief Gent, Oud Archief, reeks 120, nr 59 (minuten Collatie); reeks 121, nr 32 (register Collatie); Coll. 1789-11b; 1790-03-30; 1790-05-02. Ch. Poplimont, o.c., p. 260: "chef de la Collace de Saint-Jean".
- ²¹ F. De Potter, *Gent, I*, p. 425
- ²² D. Destanberg, *Gent onder Jozef II*, p. 193
- ²³ Voor de achtergrond, zie: [P.A. Verhaeghe], *Jaerboeken der Oostenryksche Nederlanden van 1780 tot 1814*, Gent, 1818, p. 67-70
- ²⁴ Een door de Collatie goedgekeurde *Organisatie ofte Bestierings-wyze der stad Gent* van 26 juni 1790 zou zelfs in art. 1 bepalen dat "alle magt in het Volk oorspronkelyk resideert". Deze tekst werd reeds opgeheven op 10 november 1790. Zie: [P.A. Verhaeghe], *Jaerboeken*, o.c., p. 99-138.
- ²⁵ E. Voordeckers, loc. cit.
- ²⁶ P. Lenders, *Gent, een stad tussen traditie en Verlichting (1750-1787)*, Kortrijk, 1990, p. 81
- ²⁷ F. Van Besien, "De Fonteine op het eind van de achttiende eeuw (1784-1806)", *Jaarboek 2003-2004 van de Koninklijke Soevereine Hoofdkamer van Retorica "de Fonteine" te Gent*, 2de reeks, nr 45-46, p. 178, 201
- ²⁸ Voor een overzicht: F. Van Besien, o.c., p. 171-235; Id., " 'La Société de Rhétorique'. De Fonteine op het eind van de Franse tijd (1807-1815)", *Jaarboek 2006-2007 van de Koninklijke Soevereine Hoofdkamer van Retorica "de Fonteine" te Gent*, 2de reeks, nr 48-49, p. 135-175.
- ²⁹ G. Verriest, "Het lyrisch toneel te Gent", o.c., p. 129
- ³⁰ F. Vanderhaeghen, *Bibl. gant.*, IV, p. 211-212.
- ³¹ J.J. Steyaert, *Volledige beschryving van Gent*, Gent, 1857, p. 219
- ³² Een van zijn eerste taken (eind augustus 1793) was het voordragen van lofdichten in het Frans en het Nederlands voor de huldiging van "primus Hellebaut" (F. Vanderhaeghen, *Bibl. Gant.*, IV, p. 216). Jean-Baptiste Hellebaut komt aan de orde in een volgend artikel.
- ³³ Voor bijv. de prijskamp in *Nederduitsche dichtkunst* van juli 1812 ging de gouden medaille naar de 19-jarige notarisklerk Jan-Frans Willems met zijn *Hymne aan het Vaederland over den Veldslag van Friedland en de daaropvolgende Vrede van Tilsit*. Zie: F. Van Besien, o.c. (2006-2007), p. 150; A. Deprez, "Rondom Willems' bekroning door De Fonteine in 1812", *Jb. De Fonteine*, 1962-1963, p. 65-110
- ³⁴ F. Van Besien, o.c. (2003-2004), p. 195
- ³⁵ Zie bijv.: F. Vanderhaeghen, *Bibl. gant.*, IV, p. 116, nr 5787
- ³⁶ P. Fredericq, *Thorbecke voor 1830*, 's Gravenhage, 1906, p. 52; J. Nève de Mévergnies, *Gand sous le régime hollandais*, Gent, 1935, p. 165 ; P. Claeys, *Mémorial de la ville de Gand 1792-*

1830, Gent, 1902, p. 410; *Nieuwe encyclopedie Vl. Beweging*, III, p. 2572-2573.

³⁷ P. Fredericq, *loc. cit.*

³⁸ Over hem: G. Schrans, o.c., p. 351-353

³⁹ Ph. Blommaert, *Geschiedenis der Rhetorykkamer De Fontaine te Gent*, Gent, 1847, p. 70

⁴⁰ [E. van de Vivere], *Historie en inrichting der Koninglyke Akademie voor teeken-, schilder- en bouwkunden opgerecht binnen de stad Gend*, Gent, 1794, p. 46, 262 (weduwe)

⁴¹ Zie bijv.: G. Schrans, o.c., p. 49.

⁴² Ch. Poplimont, o.c., p. 260; F. met den Ancxt, o.c., p. 64-65.

⁴³ *Wegwyzer*, 1799, p. 12

⁴⁴ *Wegwyzer*, 1809, p.38

⁴⁵ Zie bijv.: *Wegwyzer*, 1815, p. 84 ; 1820, p. 88

⁴⁶ Bijv.: *Wegwyzer*, 1778, p. 87 ; 1782, p. 39

⁴⁷ J. Nève, *Gand sous la domination française*, o.c., p. 30

⁴⁸ Ch. Poplimont, o.c., p. 260

⁴⁹ J. Nève, o.c., p. 48

⁵⁰ Ph. van Hille, *Het Hof van beroep van Brussel en de rechtbanken van Oost- en West-Vlaanderen onder het Frans bewind (1800-1814)*, Handzame, 1970, p. 108

⁵¹ Ph. van Hille, o.c., p. 119

⁵² Ph. van Hille, o.c., p. 124

⁵³ Ph. van Hille, o.c., p. 66

⁵⁴ J.L. De Paepe & Ch. Raindorff-Gérard, *Parlement belge (1831-1894). Données biographiques*, Brussel, 1996, p. 389-390

⁵⁵ P. Fredericq, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, Gent, 1906, p. 21

‘t Vervolgt